

РЕЦЕНЗИЯ

от проф. д-р Надежда Михайлова [Маринчевска], Институт за изследване на изкуствата, БАН (професионално направление 8.4. Театрално и филмово изкуство по конкурса за научната длъжност „професор“ в професионално направление 8.4. Театрално и филмово изкуство и научна специалност „Кинознание, киноизкуство и телевизия“ (късометражно игрално кино) за нуждите на департамент „Кино, реклама и шоубизнес“, публикуван в ДВ бр. 38 от 24.04.2020 с кандидат доц. д.н. Петя Александрова

I. Оценка за съответствие с минималните национални изисквания.

От приложената справка се вижда, че доц. д.н. Петя Александрова не само отговаря на минималните национални изисквания и изискванията на НБУ, но и надхвърля значително необходимите точки в разделите Б, В, Г, Д, Е, Ж, З, И. Общият брой точки на Александрова покрива двойно изискванията.

II. Изследователска (творческа) дейност и резултати:

Монографичният труд на доц. д-р Петя Александрова „Предимства и предизвикателства на късите форми. Модели и практики на българското късометражно игрално кино“ (ISBN 978-954-8594-83-7) е първото цялостно и задълбочено изследване на късометражното игрално кино в България. Текстът на изследването е съсредоточен предимно върху филмовата продукция след 1989 година, но същевременно е поставен в широк исторически контекст – национален и световен. Анализът на българското късометражно кино е осъществено с изключителна прецизност и пълнота и дори само проучването и систематизирането на такъв, огромен по обема си, емпиричен материал е съществен принос на монографията. Качество на текста са и постоянните паралели с голям брой пълнометражни филми, които очертават съществени характеристики в цялостния филмов процес на кинопроизводството в България.

Методологически късометражното игрално кино у нас е разгледано в естетически, социологически и комуникативен аспект, като особено внимание се обръща върху социалното и културно функциониране на „късото кино“. Интердисциплинарната методология напълно отговаря на сложната природа на явлениято.

Актуалността на книгата е обусловена от факта, че през последните десетилетия късометражното кино се е увеличило като производство десетки пъти в световен мащаб. Този тип кино, което обикновено остава встрани от полезрението на критици и теоретици, заема все по-осезаемо място в полето на филмовото творчество – едновременно и като естетически феномен със своя специфика, и като инкубатор за млади таланти. „Киното в сянка“ е все още слабо изследвано, а българското късометражно кино за първи път се разглежда като самостоятелен обект.

Книгата е структурирана в четири основни части. В Първата част се мотивира методологията на изследването и се обръща внимание на редица терминологични и теоретични въпроси. Доц. д.н. Петя Александрова детайлно анализира частично припокриващите се понятия: „късометражно“, „независимо“, „експериментално“, „алтернативно“, „авангардно“, „ъндърграунд“, „арт проект“ и т.н. Прецизирането и уточняването на понятийния апарат е един от съществените приноси на изследването. Авторката систематизира различни подходи в дефинирането на обекта, което е доста обемна работа, тъй като дори само стандартът „времетраене“ варира в много широки граници. Петя Александрова анализира късометражния/независимия филм в различни контексти – от американската употреба като опозиция на мейнстрийма до българската практика на основаната през 1974 г. „Експериментална киностудия“ в България. Тя обръща внимание на видовете и подвидове на късометражното кино, както и на историческото му развитие.

Втората глава „Социално битие“ е посветена на производствените, финансовите, разпространителските и други аспекти на късометражното кино. Процесът „производство-разпространение-показ“ е разгледан от специфичния ъгъл на късометражния филм. Александрова откроява редица източници за финансиране на „евтино кино“ като телевизиите, традиционните държавни и общински институции и фондове, но обръща внимание и на нови форми като „краудфъндинг“ и „краудсорсинг“. Особено внимание е отделено на достъпа на късометражния филм до публиката, като важен аспект тук е фестивалният живот на творбата. Анализът на различните интернет сайтове, платформи и портали за кино у нас разширява обхвата на изследването и дава представа за алтернативния начин на функциониране на късометражния филм в обществото. Медийната рефлексия и публиките са също обект на изследването. Авторката успява да представи динамиката и постоянно променящите се параметри в социалното битие на късометражния филм в

опозиция на по-консервативно развиващите се процеси в пълнометражното кино. Именно тази динамика е и предпоставка за появата на нови, креативни или алтернативни форми във филмовия език. Научно-приложният принос на този раздел е от особена важност за младите автори, които навлизат в професията.

В третата глава „История и модели“ доц. д.н. Петя Александрова прави обстоен историографски анализ на българския късометражен филм, като намира, че именно чрез кратката филмова форма през 60-те и 70-те години на XX век се поставят „основите на обновяването на жанровата характеристика на българската комедия“. Постоянните паралели с европейската и световна практика разширяват обхвата на анализа. Българското кино на прехода е разгледано в широка перспектива, като Петя Александрова поставя акцент и върху студентското кино, обновяването на технологиите, поевтиняването на продукциите, дигитализацията на процесите и т.н. В естетически план тя дефинира някои подвидове на късометражното кино – екранизациите, новелите, филмите-омнибуси, хибридните форми и т.н., като отново поставя българската практика в контекста на световния опит. Особен интерес предизвиква анализът на филмите-омнибуси („филми-антологии“, portmanteau films, composite films) като поредица свързани късометражни филми, които успяват да уловят „духа на времето“ чрез съпоставянето на различните гледни точки на своите автори.

Последната част „Теми, представители и анализи през 21 век“ е своеобразна сърцевина на книгата. Петя Александрова разглежда творческите процеси и автори по десетилетия. Представянето на най-изявените режисьори като Надежда Косева, Светла Цоцоркова, Петър Вълчанов и Кристина Грозева, Камен Калев, Драгомир Шолев, Павел Веснаков, Николай Тодоров, Венцислав Занков, Христо Симеонов и много други надхвърля критическия поглед върху произведенията. В огромното море от заглавия Александрова успява да очертае определени тенденции, които се движат в широкия диапазон от реалистичното кино до сюрреализма и абсурда. Представена е принципната картина за мястото на късометражното кинопроизводство в контекста на цялото българско кино от посттоталитарната епоха. Ето и някои от изводите на Петя Александрова: *Постигнато*: овладян формат, понякога необичайност във фабулата или конструкцията, използване на актьори и неактьори и тяхното естествено съчетание в кадър, находки в овладяването на ограничаващото затворено пространство и т.н. *Недостатъчно*: експериментите се броят на

пръсти, често повтарящи се мотиви и сюжети, повтарящи се заглавия, пропуснати възможности за оригиналност...

Особеностите на късометражното кино – новелистичност, евтина продукция, сравнително бързо производство, липса на „тежки“ екипи, камерност и т.н. – създават възможност за поява на нов тип тематика и формотворчество. Потенциалът за създаване на алтернативен на пълнометражния тип кино е налице. Резултатът обаче не винаги е такъв. Българското игрално късометражно кино в повечето случаи не се стреми да бъде радикално в естетическите си търсения, рядко е авангардно или експериментално. Макар че повечето автори на кратки филми са все още студенти или млади режисьори, способността им да предложат алтернативен филмов език или друг вид радикална екранна провокация не е ясно видима като цяло. Въпреки това наблюдение обаче Петя Александрова е открила талантливите автори, които (може би!) през следващото десетилетие ще успеят да формират „нова вълна“ в българското кино. Те демонстрират собствен, разпознаваем стил и вписването им в „голямото кино“ вероятно ще доведе до появата на нови тенденции. Във всеки случай обаче късометражното кино „категорично обогатява и разнообразява практиките на правене, показване, разпространяване и цялостно функциониране на филмовия процес.“

Книгата на Петя Александрова „Предимства и предизвикателства на късите форми. Модели и практики на българското късометражно игрално кино“ е значим научен труд, базиран на огромен по обхвата си емпиричен материал (около 250 заглавия във филмографията) и е първото по рода си цялостно изследване на късометражното българско кино. Текстът попълва едно бяло поле в нашето кинознание и носи белезите на обширна енциклопедичност. Същевременно оригиналната концепция и научната прецизност му придават висока стойност. В късометражното кино, в неговата динамика и способност към бързи промени в естетически, производствен и разпространителски аспект, Петя Александрова открива потенциала на бъдещото развитие на филмовото творчество. Остава този потенциал да се реализира.

За конкурса доц. д.н. Петя Александрова прилага и 18 публикации, които свидетелстват за широката ерудиция на автора не само в областта на българското кино, но и в областта на световния филмов процес и история, както и в полетата на литературата и театъра. Разнообразните текстове по обем се доближават до размера на втори

хабилитационен труд и същевременно свидетелстват за способността на Петя Александрова да работи на различни нива – от задълбоченото теоретично обобщение ("Българските филми омнибуси", "Голямото кино на малките екрани", "За употребата на интелектуално собственост в българското късометражно кино", "С детства медии "развлекают" нас насилием и подозрителными победами" и др.) през историческото изследване ("Гласовете ви чувам", "Пикфорд и Фьърбанк"), жанровите анализи ("Антиуопии по руски, или напред към утрешния ден"), задълбоченото изследване на фестивалния живот и неговото отражение върху филмовия процес ("Българското късометражно игрално кино и наградите Джеймисън", "Българското присъствие на Московския кинофестивал" и др.) до актуални, но значими художествени и социални анализи ("Граждани vs медии. Случаят с филма "Ботев е идиот" ("В час с Ботев)" и др. Публикациите на доц. д.н. Петя Александрова, независимо дали са писани бързо, по конкретен актуален повод, или са плод на дълго проучване, неизменно показват нейните задълбочени познания за киното – резултат от повече от тридесет-годишната ѝ професионална дейност. Същевременно трябва да се подчертае, че предложените по конкурса 18 публикации са само част от публикационната активност на авторката.

Цитиранията на доц. д.н. Петя Александрова са в реномирани издания като „Изкуствоведски четения“ (реферирано в Web of Science), „Проблеми на изкуството“ (реферирано в Erih+), монографии и издания с научно рецензиране. Цитатите свидетелстват за високия научен авторитет на Александрова и надхвърлят националните изисквания за длъжността „професор“.

Доц. д.н. Петя Александрова е ръководител и активен участник в редица национални и международни проекти. Прави впечатление, че проектите на Петя Александрова са многопосочни и покриват различни полета – от чисто изследователски, през студентски и организационни до редакторски и експертни. В това отношение трябва да се изтъкнат активността и енергията на Александрова.

III. Учебна и преподавателска дейност

Петя Александрова е дългогодишен преподавател в Нов български университет. Тя е водила множество курсове в департаментите „Кино, реклама и шоубизнес“ и „Медии и комуникация“ като „Езикът на киното“, „Изкуства и медии“, „Мениджмънт на арт проекти“,

„Писане за култура в медиите“, „Исторически практики в световното кино“, „Средствата за масова комуникация и културата“, „Киното като универсален език“, „Общество в кадър“, „Изкуства и съвременност“ и други. В електронния обучителен модул „MOODLE НБУ“ са качени авторски учебни материали за 13 курса за бакалавърска и магистърска програми, както и линкове, видеа и допълнителни материали. Монографиите и публикациите ѝ също са на разположение на студентите.

Активната работа със студентите включва както научното ръководство на дипломанти и академичното наставничество на множество студенти (30), така и практическата работа по проекти, включването им във фестивали и пресцентрове. Работата на Петя Александрова по проекта „Студентски практики“ се осъществява и с нейното съдействие за сключването на договори между НБУ и БТА, БНР, БНТ и София филм фест.

Авторитетът на доц. д.н. Петя Александрова сред студентите се потвърждава и от тяхната висока оценка за удовлетвореност – 4.47 (от 5) за последните 12 години.

Преподавателската дейност на Петя Александрова се осъществява и по договори на НБУ с чужди висши учебни заведения – Московски държавен лингвистичен университет, Русия и Connecticut College, САЩ.

Петя Александрова е и научен ръководител на двама докторанти.

IV. Административна и обществена дейност

Петя Александрова е редовен участник в Департаментния съвет, ръководител е на практическа програма „Достъп до информация и обществени комуникации“, директор на Програмния съвет (2015-2017) и участник същия съвет след това, член е на Факултетния съвет на ФБО и на Академичния съвет на НБУ. Тя също така участва и в Комисията по качество към Настоятелството от 2017 г. Участието на доц. д.н. Петя Александрова в тези съвети и комисии е доказателство за нейната компетентност по отношение на учебната работа, курсовете, програмите и т.н.

V. Лични впечатления

Познавам Петя Александрова от дълги години в професионалната ѝ дейност като кинокритик, учен-изследовател и преподавател. Тя е изключително коректен и добронамерен колега, винаги допринасяща за ведрата атмосфера в общуването.

Впечатлението ми от съвместната ни работа – отначало като докторант в Института за изследване на изкуствата, а впоследствие и като външен член на сектор „Екранни изкуства“ – е за ерудиран учен, който допринася за българското кинознание не само чрез собствените си разработки, но и чрез въпросите и корекциите към работата на колегите си. Петя Александрова щедро дарява нови и оригинални идеи при обсъждането на трудовете на колегите си, което я прави незаменим член на всеки научен колектив. Именно способността за работа в екип е това качество, което я отличава от множество други колеги. Нейната работа по финансирания от ФНИ проект „Посттоталитарното българско кино – модели и идентичности“ отвори качествата ѝ в научния спор, който се води с вслушване в аргументите и научните доводи.

Познавам Петя Александрова и като дългогодишен редактор с прецизни изисквания към качеството на текстовете, и като търсен експерт – селекционер на фестивали или член на многобройни наши и международни журита и художествени комисии. Нейната спокойна и обективна оценка винаги е охлаждала развихрените страсти на филмовите дейци и е допринасяла за продуктивната работа. Виждала съм и общуването на Петя Александрова със студенти по време на различни филмови фестивали, където тя е ръководила практиката им. Индивидуалното внимание към всеки от тях, както и деликатният ѝ, ведър характер винаги са успявали да преодолеят стеснителността на младите хора и да ги приобщят към професионалната общност.

Заклучение: Споменатото дотук ми дава основание да смятам, че доц. д.н. Петя Александрова *има всички необходими качества да ѝ бъде присъдена академичната длъжност „професор“*. Гласувам с ДА.

София, 16.08.2020

Проф. д-р Надежда Маринчевска